

Araştırma Makalesi / Research Article

İlkokul Dördüncü Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Ders Kitaplarında Yer Alan Kök Değerlerin İncelenmesi¹*Investigation of Root Values in Primary School Fourth Grade Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) Textbooks*Yunus Emre DENİZ² & Ergün YURTBAKAN³

Geliş/Received: 02/02/2025

Kabul/Accepted: 28/04/2025

Öz

Çalışmada, ilkokul 4. sınıfta okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmaya, ilkokul dördüncü sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinde okutulan ders kitaplarının belirlenmesi ile başlanmıştır. Çalışmada, “Millî Eğitim Bakanlığı yayınları”, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı” ile ders kitabı olarak kabul edilmiş dördüncü sınıf DKAB ders kitabı ve “Anka Kuşu yayınları”, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararıyla” 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen dördüncü sınıf DKAB ders kitabı incelenmiştir. Araştırmacılar, DKAB ders kitaplarını dostluk, adalet, dürüstlük, sabır, yardımseverlik, öz denetim, saygı, sorumluluk, sevgi, vatanseverlik kök değerleri açısından inceleyerek betimsel analiz yöntemi ile analiz etmiştir. Analizler sonucunda; ilkokul dördüncü sınıf DKAB ders kitaplarının MEB ve Anka Kuşu yayınlarında tüm kök değerlere yer verildiği, her iki yayınevine ait kitaplarda yer verilen kök değer sayıları eşit olmasa da kitaplarda kök değerlere yeteri kadar yer verildiği tespit edilmiştir. İlkokul dördüncü sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarında en çok “yardımseverlik” daha sonra “sevgi”, “saygı” ve “sorumluluk” kök değerlerine rastlanırken en az ise “sabır” kök değerine rastlanılmaktadır. Kök değerler alt değerler bağlamında incelendiğinde ise en fazla ‘yardımseverlik’ kök değerinin ‘şefkat, merhamet ve iyilik’ alt değerine rastlanılmıştır. Kök değerler açısından ders kitapları incelenen çalışmalar da değerlendirildiğinde; hem DKAB derslerinde okutulan ders kitaplarında hem de farklı eğitim düzeylerinde farklı derslerde (Matematik, Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fizik) okutulan ders kitaplarında en çok ve en az yer verilen kök değerlerin farklılaştığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: İlkokul, din kültürü ve ahlak bilgisi, ders kitapları, değer.

Abstract

In this study, it was aimed to examine the Religious Culture and Moral Knowledge textbooks taught in the 4th grade of primary school in terms of root values. Document analysis method was utilized in the study. The study started with the determination of the textbooks taught in the fourth grade Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) course in primary school. In the study, “Ministry of National Education publications”, the fourth grade Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) textbook accepted as a textbook with the “Ministry of National Education, Board of Education and Instruction decision dated 28.05.2018 and numbered 78” and “Anka Kuşu publications”, “Ministry of National Education, Board of Education and Instruction decision dated 18.04.2019 and numbered 8” The fourth grade RCMK textbook, which was accepted as a textbook for 5 (five) years starting

¹ Bu çalışma Yunus Emre Deniz’in Yozgat Bozok Üniversitesi Tezsiz Sınıf Eğitimi Programında Doç. Dr. Ergün Yurtbakan danışmanlığında yürüttüğü proje ödevinden üretilmiştir.

² Öğretmen, Yozgat Yerköy Milli Eğitim Müdürlüğü. E-mail: yunusemred Deniz66@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-3733-6743>

³ Sorumlu Yazar/Corresponding Author, Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi. E-mail: ergun.yurtbakan@usak.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8811-6320>

from the 2019-2020 academic year, was analyzed. The researchers analyzed the fourth-grade RCMK textbooks in terms of the root values of friendship, justice, honesty, patience, benevolence, self-control, respect, responsibility, love, patriotism and analyzed them with descriptive analysis method. As a result of the analysis, it was determined that all root values were included in the fourth grade primary school RCMK textbooks published by MoNE and Anka Kuşu, and although the number of root values included in the books of both publishing houses was not equal, it was determined that root values were sufficiently included in the books. In the fourth grade primary school RCMK textbooks, the root values of "benevolence", "love", "respect" and "responsibility" are the most common, while the root value of "patience" is the least common. When the root values were analyzed in terms of sub-values, the sub-value 'compassion, mercy and kindness' of the root value 'benevolence' was found the most. When the studies examining the textbooks in terms of root values are evaluated; it can be said that the most and least root values in the textbooks used in both the textbooks used in the RCMK courses and the textbooks used in different courses (Mathematics, Turkish, Life Science, Social Studies, Physics) at different educational levels differ

Keywords: Primary school, religious culture and moral knowledge, textbooks, values.

1. GİRİŞ

Çocuklar, doğumdan okul dönemine kadar din ve ahlak eğitimlerini ailelerinin verdikleri eğitimlerle ya da ailelerinden gözlemledikleri kadar almaktadır. Okul öncesi çocukları, aileleri tarafından din ve ahlak eğitimi almak için dini eğitim veren kurumlara gönderilmektedir. Aileleri tarafından okul öncesi dönemde din ve ahlak eğitimi veren kurumlara gönderilmeyen çocuklar ise din ve ahlak eğitimini ilkökul dördüncü sınıftan on ikinci sınıfa kadar okullarda almaktadırlar. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin okullarda öğrencilerin ahlaki ve dinî kavramları bilmeleri, dinin; kültür, sosyal yaşam ve medeniyet öğeleri üzerindeki etkilerini anlamaları, farklı yorum ve inançları tanıyıp bunlara saygı göstermeleri, etrafındaki dinî davranış, tutum, yorum ve tecrübelerin farkında olmaları, ahlaki değerleri tanıyıp içselleştirmeleri için okullarda yürütülmektedir. Bunun yanında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri öğrencilerin islam dininin temel kaynaklarını, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşamını ve örnek ahlakını, bazı sure ve duaların içeriğini temel hatlarıyla tanımaları amacıyla okullarda okutulmaktadır. Hatta öğrencilerin islam dininin ibadet, inanç ve ahlak prensiplerini açıklamaları, ibadetlerin ve inançların davranışlara olumlu yansıdığına farkına varmaları gayesiyle okullarda ders olarak verilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Din eğitimi, bireylerin gereksinimlerini karşılamak ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak amacı taşırken; din öğretimi bireylerin inanma gereksinimlerini doğru bilgilerle, duygu ve becerilerle karşılamalarını sağlamaktadır (Tosun, 2012). Çocuklar doğru bilgilere ulaşmak ve dini duygularını beslemek için okullarda DKAB öğretmenlerine başvurmaktadır. Özellikle ilkökul çağındaki çocukların dini konularda merak ettikleri cennet-cehennem, Allah ve meleklerle ilgili sordukları soruları, öğretmenler öğrencilerinin anlamalarını kolaylaştırmak için günlük yaşamdan örneklerle ve somutlaştırarak anlatmaktadır (Zengin & Gezer Şen, 2021). Bunun yanında öğretmenler, DKAB dersinde öğrencilere değer eğitimi de vermektedir. DKAB dersi, ahlak kelimesini içermesi ve müfredatının değerleri içermesi yönüyle değerler eğitimi önemli kılmaktadır (Arpacı, 2013). Bu önemle, ortaokul 6. Sınıf DKAB dersi öğretim programında "temel değerler" ünitesi bulunurken ilkökul 4. sınıf DKAB dersi öğretim programında farklı ünitelerin içinde değerler eğitimi ile ilgili kazanımlara yer verilmektedir (MEB, 2018).

Değerler, kişilerin yaşamında önemseydiği ve kararlarını/eylemlerini direkt etkileyen fikir ya da eğilimlerdir (DeBono, 2007). Bu nedenle kişilere iyi ve doğru olana erişebilmeleri, kötülüklerden korumak amacıyla değerler eğitimi verilmesi gerekmektedir (Kızıler & Canikli, 2016). Bu sayede topluma faydası olan, örnek davranışlar sergileyen, milli ve evrensel değerleri özümsemiş ahlaklı nesiller yetiştirilebilmektedir (Altan, 2011). Değer eğitimi ise arkadaş, sivil toplum kuruluşları, kitle iletişim araçları, aile ve okullardan beslenmektedir (Yazıcı, 2007). Çocuklar mahalle, aile ve okul gibi çevrelerde, öğrenme yaşantıları ile deneyerek kendilerine uygun değerleri kazanırlar (Çalışkur, 2010). Okullar ise değer kazandırmada en önemli

ortamlardır ancak sadece değerlerle ilgili bilgi aktarmakla kalmayıp çocukların değerlere yönelik duygu oluşturup değerleri davranışa dönüştürmelerini sağlamalıdır (Yılmaz & Tortop, 2018). Bunun için öncelikle okullarda öğretmenlerin öğrencilerine değerler konusunda model olmaları gerekmektedir (Halstead & Pike, 2006). Öğretmenler, değer eğitimi konusunda öğrencilerine iyi model olduklarını ifade etmektedirler (Erbaş & Başkurt, 2022). Duyuşsal olarak ölçülmesi zor olan ve öğretmenler tarafından derslerde öğretilmeye çalışılan değerlerin (Tahiroğlu & Çetin, 2019) öğretim programlarına dâhil edilmesi, değer kazanımına yönelik ders etkinliklerinin planlanması gerekmektedir (Akbaş, 2004). Etkinlikleri planlarken öğretmenlerin ulaşabileceği ve kendilerine rehberlik edebilecek en temel kaynak, uzmanların hazırlayıp Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlar tarafından incelenip onayı alınan ders kitaplarıdır. Alan yazında DKAB ders kitaplarının biçim ve içerik açısından öğrenci seviyesine uygunluğunun inceleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu kapsamda; ortaokul DKAB ders kitaplarının kapak resminin içeriği yansıttığı, yazı tipi ve yazı boyutunun öğrenci seviyesine uygun olduğu, kitaptaki görsellerin öğrencilerin dikkatini çektiği, üniteye hazırlık sorularının iyi hazırlanmasına rağmen değerlendirme sorularının sınırlı sayıda ve sadece öğrencinin bilgi düzeyini ölçmeye yönelik olduğu görülmektedir (Çakan & Karateke, 2021). İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarında ise görsellerin, yazı tipinin, yazı puntosunun yeterince özenli hazırlanmadığı, kitaplardaki metinlerin öğrencilerin seviyesinin üzerinde zor metinlerden oluştuğu görülmektedir (Mücahit, 2020). Hatta ilkokul ile ortaokul DKAB ders kitaplarını oluşturan metinler incelendiğinde; bilmece, deyim, atasözü, anı, biyografi, gezi yazısı, fıkra, kıssa, hikâye, mâni, kompozisyon, röportaj, mektup, makale, özdeyiş, söylev, şiir, türkü/şarkı türlerinden oluşmaktadır (Kaya & Kartın, 2021). Bu anlamda ilkokul düzeyindeki öğrencilerin ilgilerini çekecek, anlamalarını kolaylaştıracak, metinler ile yaşamları arasında bağ kurmalarını kolaylaştırmaları açısından hikâye, anı, bilmece, fıkra gibi türlere DKAB ders kitaplarında yer verilmesi daha faydalı olabilir. Bunun yanında DKAB dersinde öğretmenler, öğrencilerin yabancı oldukları kavramları öğretirken oyun ve hikâye gibi yöntemler kullanarak öğrencilerle birlikte kavramın tanımını bulmaya yönelik tümevarımcı bir yaklaşım sergileyebilirler (Uçak & Doğan, 2020). Böylece öğrencilerin dinlerini daha iyi öğrenebilme ve ahlaklı birer bireyler olabilme çabasına girmelerini sağlayabilirler (Meydan, 2013).

Ders kitaplarının okullarda değer kazandırmada en çok kullanılan materyallerden biri olduğu görülmektedir (Gül, 2017). Birçok çalışmada, farklı eğitim düzeylerindeki Matematik, Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fizik ders kitaplarının değerler açısından incelendiği görülmektedir (Coşkun & Derse, 2021; Değirmenci Toraman & Memişoğlu, 2022; Karaca & Uzunkol, 2019; Kemiksiz, 2021; Meço & Çoştı, 2023; Özkaya & Duru, 2020; Teker & Ellez, 2022; Uçar & Çetinkaya, 2021; Üreyen Çimen & Özmantar, 2023). Okullarda ise değer eğitimi ile en çok bağlantı kurulan ve değer eğitimi anlayışı ile kök değerlere uygun yapılandırılan DKAB dersinde değerler eğitiminin yeteri kadar yer almadığı görülmektedir (Kaymakcan & Meydan, 2011; Yurtsever, 2018). DKAB dersi ile ilgili yapılan çalışmaların; 100 temel eserde bulunan değerler ile DKAB’de bulunan değerlerin uyumu (Aktan, 2012), ders kitaplarının ahlak öğrenme alanlarını yansıtırma durumu (Şimşek, 2012), 8. sınıf ders kitabında yer alan değerleri belirleme (Pilatin, 2018) ve ortaokul beşinci ve yedinci sınıf ders kitaplarında yer alan kök değerleri tespit etme açısından incelendiği görülmektedir (Ağca & Meydan, 2002; Eker & Ünlü, 2020). Bunun yanında öğretim programında saygı değerine ne kadar yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır (Arıcı & Maden, 2018). Ancak ilkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarını değerler açısından inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Halbuki çocuğun gelecek yaşamında dengeli kişilik oluşturması açısından önemli olan değer eğitiminin ilkokul döneminde sağlıklı bir şekilde verilmesi gerekmektedir (Yel & Aladağ, 2009). Bu nedenle değer eğitiminde öğretmenlerin önemli bir rehberi olan ders kitaplarında değer eğitimine ne derece yer verildiğinin belirlenmesi, öğretim programlarının ve ders kitaplarının gözden

geçirilip yeniden şekillendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu önemle çalışmada ilkökul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

İlkokul dördüncü sınıf DKAB ders kitaplarında yer alan kök değerleri belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, bir hedef için gereken dijital ya da basılı kaynakları bulduktan sonra okuyup inceleyerek değerlendirme yapmaktır. (Bowen, 2009; Karasar, 2005). Çalışmada ilkökul dördüncü sınıfta okutulan DKAB ders kitapları, kök değerleri bulundurma açısından incelendiği için doküman incelemesine yer verilmiştir.

2.2. Veri Kaynakları

Çalışmamızda, Millî Eğitim Bakanlığı yayınları, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı” ile ders kitabı olarak kabul edilmiş dördüncü sınıf DKAB ders kitabı ve “Anka Kuşu yayınları”, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararıyla” beş yıl süreyle (2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren) ders kitabı olarak kabul edilen ilkökul dördüncü sınıf DKAB ders kitabı incelenmiştir. Kitaplara ait bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. İlkokul dördüncü sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitapları

Yayınevi	Editör	Dil Uzmanı	Görsel Tasarım Uzmanı
Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları	Mustafa YILMAZ	Ahmet POLAT	İzzettin Yılmaz BAŞKAR Veysel KUBA
Anka Kuşu Yayınları	Selahattin ÇAMYAR	Necle ŞANAL	Aysel GÜNEY TÜRKEÇ

Tablo 1’deki hakkında bilgi verilen ders kitapları kök değerler açısından incelenmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmaya, Tablo 1’de verilen ilkökul dördüncü sınıf DKAB dersinde okutulan ders kitaplarının belirlenmesi ile başlanmıştır. Daha sonra 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okutulan DKAB ders kitapları temin edilmiştir. Kök değerler, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının (2017) yayınladığı kök değerler genel olarak sınıflandırıldığında sosyal (adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, yardımseverlik), kişisel (öz denetim, sabır, sorumluluk, sevgi) ve millî (vatanseverlik) değerler kategorilerinde oldukları görülmektedir (Kart ve Şimşek, 2020). Bu doğrultuda veriler; DKAB ders kitaplarında yer alan görseller, metinler ve etkinlikler Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının (2017) yayınladığı kök değerler ve değere ait alt değerlere (Bknz. Tablo 2) göre incelenerek toplanmıştır.

Tablo 2. İlkokul dördüncü sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitapları

Kök Değerler	Kök Değerle İlgili İfadeler
Adalet	Eşit davranma, adil olma, paylaşma
Dostluk	Güven duyma, diğerkâmlık, yardımlaşma, anlayışlı olma, sadık olma, dayanışma, vefalı olma
Dürüstlük	Doğru sözlü olma, açık ve anlaşılır olma, sözünde durma, güvenilir olma
Öz denetim	Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, davranışlarını kontrol etme, gerektiğinde özür dileme, öz güven sahibi olma
Sabır	Tahammül etme, azimli olma, beklemeyi bilme

Saygı	Başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, alçakgönüllü olma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, özelliklerini ve durumunu gözetme, muhatabının konumunu
Sevgi	Fedakârlık yapma, aile birliğine önem verme, merhametli olma, güven duyma, vefalı olma
Sorumluluk	Kendine, vatanına, çevresine, ailesine karşı sorumlu olma; tutarlı ve güvenilir olma, sözünde durma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme
Vatanseverlik	Dayanışma, çalışkan olma, kurallara ve kanunlara uyma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, sadık olma, toplumu önemseme
Yardımseverlik	İş birliği yapma, cömert olma, merhametli olma, paylaşma, misafirperver olma

2.4. Verilerin Analizi

DKAB ders kitapları kök değerler açısından araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmacıların analizleri arasındaki uyum Miles ve Huberman (1994) formülüne göre hesaplanmış ve uyum %95 çıkmıştır. Görüş ayrılığına neden olan durumlar araştırmacılar tarafından tartışılarak ortak karara bağlanmıştır. Her kök değere ait Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarından örnekler şekillerle gösterilmiştir.

2.5. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu’nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu çalışmada kamuya açık bir kaynak olan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları taranarak doküman analizi tekniği kullanıldığı için etik kurul izni gerektirmemektedir.

3. BULGULAR

İlkokul dördüncü sınıf Anka Kuşu yayınları ve “Millî Eğitim Bakanlığı yayınları” DKAB ders kitaplarında geçen kök değerlere ilişkin bulgular sırası ile verilmiştir.

Tablo 3. İlkokul dördüncü sınıf anka kuşu yayınları ve milli eğitim bakanlığı yayınları din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarında geçen değerlerin ve alt değerlerin bulunma frekansları

Değerler	Alt Değerler	Anka Yayınları	MEB Yayınları	Toplam	
				Anka Yayınları	MEB Yayınları
Adalet	Adil Olmak	10	10	12	12
	Eşit davranmak	2	2		
Sevgi	Güven duymak	16	23	34	59
	Hoşgörü	18	36		
Saygı	Muhatabın durumunu gözetme	6	4	44	44
	Alçak gönüllü olmak	8	2		
	İnsanların kişiliklerine değer verme	30	38		

Dürüstlük	Doğru sözlü olmak	9	4	15	20
	Güvenilir Olmak	6	16		
Sorumluluk	Çevresine, kendisine ve ailesine sorumlu olma	24	27	26	32
	Davranışların sonuçlarını kabullenme	2	5		
Vatanseverlik	Toplumu önemseme	11	5	23	15
	Doğal ve tarihsel mirasa hassas olma	3	3		
	Dayanışma	9	7		
Yardımseverlik	Şefkat, merhamet ve iyilik	37	42	59	71
	İş birliği yapmak	7	12		
	Paylaşmak	15	17		
Sabır	Tahammül etmek	2	7	2	7
Dostluk	Nazik olmak	4	4	11	15
	Selamlaşmak	7	11		
Özdenetim	Davranışlarının sorumluluğunu üstlenme	2	8	9	23
	Davranışlarını kontrol etme	7	15		
Toplam				235	298

Tablo 3'e göre Anka Kuşu yayınları ve MEB yayınları ilkökul dördüncü sınıf DKAB ders kitaplarında tüm kök değerlere yer verildiği görülmektedir. Anka Kuşu yayınları ilkökul dördüncü sınıf DKAB ders kitabında kök değerlere 235 kez rastlanmaktadır Anka Kuşu yayınları ilkökul dördüncü sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabında en çok "yardımseverlik" kök değerine rastlanırken bu değeri "saygı", "sevgi" ve "sorumluluk" değerleri takip etmektedir. Kök değerler içerisinde "sabır ve "özdenetim" değerlerine ise en az yer verildiği görülmektedir. Kök değerler alt değerler bağlamında incelendiğinde ise en fazla "yardımseverlik" kök değerinin "şefkat, merhamet ve iyilik" alt değerine rastlanırken sonrasında "sorumluluk" kök değerinin "kendisine, çevresine, ailesine karşı sorumlu olmak" alt değerine rastlanmaktadır. En az yer verilen alt değerler ise "sorumluluk" kök değeri altında bulunan "davranışlarının sonuçlarını üstlenme" alt değeri, "sabır" kök değeri altında bulunan "tahammül etmek" alt değeri ve "özdenetim" kök değerinin 'davranışların sonuçlarını üstlenme' alt değeri bulunmaktadır.

Tablo 3'ye göre "Millî Eğitim Bakanlığı yayınları" dördüncü sınıf DKAB ders kitabında toplam 298 değere yer verildiği görülmektedir. Bu değerlerin en başında "yardımseverlik" kök değeri gelmektedir. Bu değerleri "sevgi", "saygı" ve "sorumluluk" değerleri takip etmektedir. Kök değerler içerisinde "sabır" ve "adalet" değerlerine ise en az yer verildiği görülmektedir. Kök değerler alt değerler bağlamında incelendiğinde; en fazla alt değere "yardımseverlik" kök değerinin "şefkat, merhamet ve iyilik" alt değerine, sonrasında "sevgi" kök değerinin "hoşgörü" alt değerine rastlanmaktadır. En az yer verilen alt değerler ise 'adalet' kök değerinin "eşit davranmak" alt değeri, "saygı" kök değerinin 'alçak gönüllü olmak' alt değeri ile 'vatanseverlik' kök değerinin 'tarihsel ve doğal mirasa saygılı olma' kök değeri gelmektedir.

Anka Kuşu yayınları ve MEB yayınları ilkökul dördüncü sınıf DKAB ders kitaplarında tüm kök değerlere yer verildiği, her iki yayınevine ait kitaplarda yer verilen kök değer sayıları eşit

olmasa da yeterli olduğu düşünülmektedir. İlkokul dördüncü sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarında en çok “yardımseverlik” daha sonra “sevgi”, “saygı” ve “sorumluluk” kök değerlerine rastlanırken en az ise “sabır” kök değerine rastlanılmaktadır. Kök değerler alt değerler bağlamında incelendiğinde ise en fazla “yardımseverlik” kök değerinin “şefkat, merhamet ve iyilik” alt değerine rastlanılmıştır.

Anka Kuşu yayınları ve Millî Eğitim Bakanlığı yayınları kitaplarımızda yer alan her bir kök değer örneği aşağıda yer almaktadır.

Yardımseverlik kök değerine ait kitaplardan alınan görseller Şekil 1’de sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.52

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları s.59

İslam dini engellilere yardımcı olmayı, iyi ve güzel davranışlarda bulunmayı öğretir.

Şekil 1. Yardımseverlik kök değeri örneği

Şekil 1’de Anka Kuşu yayınlarında engelli bir bireyin taşıta binmesine, MEB yayınlarında ise çocukların öğrenme etkinliklerine ebeveynlerin yardım etmesine verilen örnekler gösterilmiştir.

Saygı kök değerine ait kitaplardan alınan örnekler Şekil 2’de sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.79

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları s.62

Peygamberimiz'i (s.a.v.) örnek almalı, aile büyüklerimize saygılı olmalıyız.

Kardeşler arasındaki ilişkide büyüklerin küçüklere örnek olması, onlara sevgiyle yaklaşması gerekir. Böyle olursa küçüklere de büyüklerine karşı saygılı olur ve onların öğütlerini dinlerler. Bu şekilde davranmaları kardeşlerin iyi geçinmelerini sağlar. Hz. Peygamber, “Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.”¹⁰ buyurarak büyüklerin küçüklere, küçüklerin de büyüklere karşı görevlerini belirtmiştir.

Şekil 2. Saygı kök değeri örneği

Şekil 2’de Anka Kuşu yayınlarında kendinden yaş olarak büyük olan bir kadının elini öperek gösterilen saygıya örnek olabilecek görsel, MEB yayınlarında ise büyük çocukların

kardeşlerine nasıl davrandığında kardeşlerinden saygı görebileceklerine yönelik verilen bir açıklama örnek olarak gösterilmiştir.

Sorumluluk kök değerine ait kitaplardan alınan görseller Şekil 3’te sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.102

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.113

Şekil 3. Sorumluluk kök değeri örneği

Şekil 3’te Anka Kuşu yayınlarında ve MEB yayınlarında evin temizliği için aile bireylerinin yaptıkları görevler ve sonucunda karşılaşılan manzara ile ilgili görseller örnek olarak gösterilmiştir.

Sevgi kök değerine ait kitaplardan alınan görseller Şekil 4’te sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.54

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.62

Şekil 4. Sevgi kök değeri örneği

Şekil 4'te Anka Kuşu yayınlarında annenin çocuğuna olan sevgisine ait görsel, MEB yayınlarında ise kardeş sevgisine ait görsel örnek olarak gösterilmiştir.

Vatanseverlik kök değerine ait kitaplardan alınan örnekler Şekil 5'te sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.105	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.116
Bizler, cennet gibi bir vatanı yaşıyoruz. Vatanımız; dağları, denizleri, akarsuları, ormanları vb. doğal güzellikleriyle âdeta cennetten bir köşedir. Bizler, böyle bir vatanı yaşamanın bir nimet olduğunu unutmamalıyız. Vatanımızı sevmeli ve korumalıyız. Ülkemizin doğal güzelliklerinden yararlanırken özenli olmalıyız. Denizlerimizi, akarsularımızı, yaşadığımız çevreyi kirlilememeliyiz. Buraları kirliletenleri güzel bir dille uyarlamalıyız.	Çevre temizliği hem insanlık görevimiz hem de dinimizin bir emridir. Bu yüzden okulumuzu, evimizi ve çevremizi temiz tutmalı ve bu konuda gerekli özeni göstermeliyiz. Kapımızın önünü temizlemeli, yollara çöp atmamalıyız. Doğayı korumalı ve canlılara zarar vermemeliyiz. Denizleri, gölleri kirliletmemeli aksine çevremizi güzelleştirmek için elimizden geleni yapmalıyız. Böylece hem Allah'ın (c.c.) emanetini koruruz hem de insanların sağlıklı, mutlu bir şekilde yaşamasına katkı sağlarız.

Şekil 5. Vatanseverlik kök değeri örneği

Şekil 5'de Anka Kuşu yayınlarında vatanımızı neden sevmek ve korumak zorunda olduğumuz ile ilgili açıklamalara, MEB yayınlarında da vatanımızın doğal güzellikleri olan denizlerin, göllerin yanı sıra çevrenin korunması ile ilgili açıklamalara yer verildiği görülmektedir.

Dürüstlük kök değerine ait kitaplardan alınan örnekler Şekil 6'da sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.53	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.68						
Not edelim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) üstün bir ahlaka sahipti ve her zaman iyiliklere yöneldi. Dürüst davranır, verdiği sözü yerine getirir, emanetleri korurdu. Bu yüzden Mekke'li onlara, henüz peygamberlik verilmeden önce "Muhammedü'l-Emin" demişlerdi.	YAZALIM Arkadaşların birbiriyle olan ilişkilerinde olması ve olmaması gereken davranışları düşünerek ilgili alanlara yazınız. <table border="1"> <tr> <th>OLMALI</th><th>OLMAMALI</th></tr> <tr> <td>Güvenilir olmak</td><td>Yalan</td></tr> <tr> <td>.....</td><td>.....</td></tr> </table>	OLMALI	OLMAMALI	Güvenilir olmak	Yalan		
OLMALI	OLMAMALI						
Güvenilir olmak	Yalan						
.....							

Şekil 6. Dürüstlük kök değeri örneği

Şekil 6'da Anka Kuşu yayınlarında Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) dürüst davranması, verdiği sözleri tutması, emanetleri koruması gibi özelliklerine yer verilirken, MEB yayınlarında bir etkinlikte arkadaşların güvenilir olması, yalan söylememesi gerektiğine yer verilmiştir.

Adalet kök değerine ait kitaplardan alınan örnekler Şekil 7'de sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.81	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.89
Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri, adalete önem vermesidir. O, hayatının her döneminde hak ve hukuk konusunda duyarlı davranmıştır. Başkalarının haklarına saygı konusunda çok titizlik göstermiş, hiç kimsenin hakkına el uzatmamıştır. Hiz. Muhammed (s.a.v.), kimsenin hakkını yemediği gibi insanların hakkının yenmesine de karşı çıkmıştır.	Toplumdaki haksızlıklar karşısında bazı iyi ve dürüst Mekke'li kimseler kendi aralarında bir birlik kurdular. "Hilful-Fudûl" yani "Erdemli Birlik" denilen bu birlik, kim olursa olsun haksızlık ve zulme uğrayan insanların yanında yer alacak ve onlara yardım edecekti. Hiz. Muhammed de (s.a.v.) bu birliğe katıldı ve üzerine düşen görevleri yerine getirdi. Çünkü o, haksızlıklara ve zulümlere razı olmayan bir karaktere sahipti.

Şekil 7. Adalet kök değeri örneği

Şekil 7'de Anka Kuşu yayınlarında "Peygamber Efendimiz" in (s.a.v.) adalete önem verdiği vurgulanırken, MEB yayınlarında hem "Peygamber Efendimiz" in (s.a.v.) haksızlık ve

zulümlere razı olmayan bir karakterinin olmasından hem de haksızlık ve zulme uğrayan kişilerin yanında yer alacak bir birliğin olması vurgulanmıştır.

Özdenetim kök değerine ait kitaplardan alınan örnekler Şekil 8’de sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.98

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.35

denir. Duygu ve düşünceleri temiz olan insanın bu durumu, davranışlarına da yansır. Çünkü insanların davranışlarını, düşünceleri ve duyguları yönlendirir. Dolayısıyla çevresindekilere ve hayata olumlu bakan, güzel ve temiz düşünceli insanların davranışları da güzel olur. Güzel davranışlarda bulunmaya önem veren; dürüstlük, kibarlık, anlayışlılık, affedicilik, yardımseverlik vb. özelliklere sahip insanlar da temiz insan olarak nitelendirilir.

Her şeyin Allah'ın (c.c.) bilgisi ve dilemesi ile gerçekleştiğine iman etmektir. Kader, Allah'ın (c.c.) her şeyi bir ölçüye göre yaratmasıdır. Kaza ise olayların bu ölçüye göre gerçekleşmesidir. Kur'an-ı Kerim'de "Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık."⁶⁶ ifadesiyle bu durum açıklanmaktadır. Kader ve kazaya iman eden Müslümanlar her şeyin Allah'ın (c.c.) gücü ve iradesiyle yaratıldığını bilir. Aynı zamanda Allah'ın (c.c.) verdiği iradeyle tercihlerde bulunduklarının ve davranışlarından sorumlu olduklarının farkında olurlar.

Şekil 8. Özdenetim kök değeri örneği

Şekil 8’de Anka Kuşu yayınlarında insanların davranışlarının öneminden bahsederken, MEB yayınlarında insanların davranışlarından sorumlu olduklarından bahsetmektedir.

Dostluk kök değerine ait kitaplardan alınan görseller Şekil 9’da sunulmuştur.

Anka Kuşu Yayınları s.18

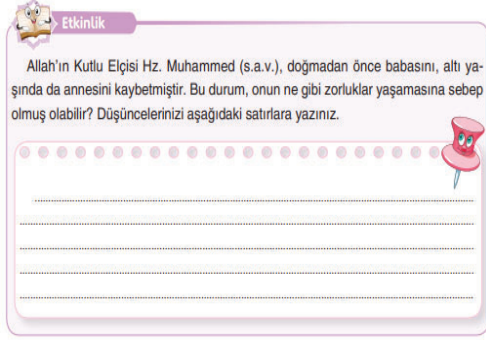
Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları s.67

Şekil 9. Özdenetim kök değeri örneği

Şekil 9’da Anka Kuşu yayınlarında selamlaşarak dostluklar kurulabileceğine dikkat çekilirken, MEB yayınlarında uzun yıllar sürebilecek arkadaşlıkların için yapılması gerekene dikkat çekilmiştir.

Sabır kök değerine ait kitaplardan alınan görseller Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 10. Sabır kök değeri örneği

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarında yer alan kök değerleri incelemek amacıyla yapılan çalışmanın sonunda; ders kitaplarında MEB ve Anka Kuşu yayınlarında tüm kök değerlere yer verildiği, her iki yayınevine ait kitaplarda yer verilen kök değer sayıları eşit olmasa da yeterli olduğu tespit edilmiştir. İlkokul dördüncü sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarında en çok “yardımseverlik” daha sonra “sevgi”, “saygı” ve “sorumluluk” kök değerlerine rastlanırken en az ise “sabrın” kök değerine rastlanılmaktadır. Kök değerler alt değerler bağlamında incelendiğinde ise en fazla ‘yardımseverlik’ kök değerinin ‘şefkat, merhamet ve iyilik’ alt değerine rastlanılmıştır.

Çalışmada, ilkök dördüncü sınıfta okutulan DKAB ders kitaplarında tüm kök değerlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Kök değerlere yeteri kadar yer verildiği tespit edilen ilkök dördüncü sınıf DKAB ders kitaplarında en çok “yardımseverlik” daha sonra “sevgi”, “saygı” ve “sorumluluk” kök değerlerine rastlanırken en az ise “sabrın” kök değerine rastlanılmaktadır. Ağca ve Meydan (2022) ortaokul DKAB ders kitaplarında en az “sorumluluk”, en çok “adalet” değerine yer verildiğini tespit etmiştir. Arıcı ve Maden (2018) ise ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında “saygı” değerine yer verilmesine rağmen eksikliklerin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aktan (2012) 100 temel eserdeki değerlerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programındaki değerler ile uyumunu incelemiş; yüz temel eserde en fazla “saygı, sevgi, dostluk, yardımseverlik, cesaret, doğruluk, sorumluluk, merhamet, iyi niyet, fedakârlık ve güvenilirlik” değerlerine, en az “emaneti korumak, bilimsellik, ibadet yerlerine saygı, Türk Bayrağı’na ve İstiklal Marşı’na saygı, tarihsel mirasa duyarlılık, demokrasi bilinci, tutumluluk, görgülü olmak, doğal çevreye duyarlılık, sağlıklı olmaya önem verme ve Türk büyüklerine saygı” değerlerine rastlandığını belirlemiştir. Okullarda okutulan diğer ders kitaplarındaki kök değerler incelendiğinde; ilkök Matematik ders kitaplarında ise 3. sınıfta değerlerin kitabın %5.8, 4. sınıfta %1.9 oranında yer bulduğu ve 3. sınıfta en çok “tutumluluk” en az “saygı”, “sorumluluk”; 4. sınıfta en çok “vatanseverlik”, “öz denetim”, “tutumluluk” değerine yer verilmesine rağmen “saygı”, “yardımseverlik”, “sorumluluk” değerlerine yer verilmediği görülmektedir (Karaca & Uzunkol, 2019). Bir başka çalışmada incelenen ilkök Matematik ders kitaplarında kök değerlerin beklenen kadar yer almadığı ve dengeli dağılmadığı tespit edilmiştir (Üreyen Çimen & Özmantar, 2023). İlkokul Hayat Bilgisi ders kitaplarında karşımıza en fazla “sorumluluk”, “dostluk”, “saygı”, “özdenetim”, en az “dürüstlük”, “sabrın”, “adalet”, “yardımseverlik” değerleri çıkmaktadır (Uçar & Çetinkaya, 2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında da en çok “sorumluluk” değerine (Coşkun & Derse, 2021), bir başka çalışmada “yardımseverlik” ve “sevgi” değerine yer verilirken en az “adalet”, “sorumluluk” ve

“dürüstlük” değerine yer verilmiştir (Kemiksiz, 2021). Sosyal Bilgiler ders kitaplarında en çok “etkin vatandaşlık” en az “sevgi” ve “aile birliğine önem verme” değerine yer verilmiştir (Değirmenci Toraman & Memişoğlu, 2022). Ortaokul Matematik ders kitaplarında ise en az “adalet ve paylaşım” ile “tasarruf ve estetik” değerine, en çok ise “eşitlik” rastlanmaktadır (Özkaya & Duru, 2020). Lise düzeyinde okutulan Fizik ders kitaplarında en çok “sorumluluk”, “vatanseverlik” ve “öz denetim” değerlerine yer verilmesine rağmen “sevgi, adalet, dostluk” değerlerine daha az yer verilmiştir (Meço & Çoştı, 2023). Ayrıca lisede okutulan Matematik ders kitabında en fazla “yardımseverlik” en az “sorumluluk” değerine yer verilmiştir (Teker & Ellez, 2022). Böylece gerek DKAB derslerinde okutulan ders kitaplarında gerekse farklı eğitim düzeylerinde farklı derslerde (Matematik, Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fizik) okutulan ders kitaplarında en çok ve en az bulunan kök değerlerin farklılaştığı söylenebilir. Bunun nedeni ise derslerin içerikleri, ders kitaplarındaki metinlerin özellikleri, çocukların içinde bulundukları yaşın gelişim özellikleri gibi etkenlerden kaynaklanıyor olabilir.

Çalışmanın sonuçları doğrultusunda alttaki önerilerde bulunulmuştur:

1. İlkokul 4. sınıfta okutulan DKAB ders kitabı hazırlanırken kök değerlerin dengeli dağılmasına dikkat edilebilir.
2. DKAB öğretim programında eğitim düzeylerinde kök değerlerin dağılımına ve eğitim düzeyinde hangi kök değerlerin üzerinde daha çok durulması gerektiğine yönelik bilgilere yer verilebilir.
3. İlkokul 4. sınıf öğrencileri ile DKAB dersinin değer öğretiminde yeterliliğine yönelik nitel çalışmalar yapılabilir.
4. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin DKAB ders kitapları hakkındaki (biçim, içerik) görüşleri alınabilir.

KAYNAKÇA

- Ağca, C., & Meydan, H. (2022). Yedinci sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerlerin öğretimi açısından incelenmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9(1), 94-116.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu zekâ kuramı ve değerler eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Arıcı, İ., & Maden, K. (2018). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 237-256.
- Arpacı, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(2), 205-228.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Coşkun, H., & Derse, G. E. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 9-35. <https://doi.org/10.34234/ded.738543>
- Çakan, Z., & Karateke, T. (2021). Ortaokulda okutulan din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of the Faculty of Theology* 8(1), 393-415.
- Çalışkur, A. (2010). *Psikolojide değerler ve gençlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.

- Çamyar, S. (Ed.) (2019). *İlkokul din kültürü ve ahlak bilgisi 4. sınıf ders kitabı*. Ankara: ANKA yayınevi
- DeBono, E. (2007). *6 değer madalyası* (Çev. S. Y. Kölay). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Değirmenci Toraman, K., & Memişoğlu, H. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki edebi ürün ve görsellerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(2), 198-217.
- Eker, C., & Ünlü, S. (2020). Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *The Journal of International Education Science*, 25, 71-88.
- Erbaş, A. A., & Başkurt, İ. (2022). Hayat bilgisi dersindeki değerler eğitimi ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 159-185.
- Gül, M. (2017). Türkçe ders kitabındaki metinlerin (5. sınıf) değerler eğitimi yaklaşımıyla incelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(1), 59-78.
- Halstead, M., & Pike, M. (2006). *Citizenship and moral education values in action*. Oxon: Routledge.
- Karaca, D., & Uzunkol, E. (2019). İlkokul matematik ders kitaplarının içerdiği değerler bakımından incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 5(2), 55-71. <https://doi.org/10.32570/ijofe.637981>
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kart. M. & Şimşek, H. (2020). Türk eğitim sisteminde değer arayışı: Yenilenen (2017) ilköğretim programları hangi değerleri kazandırıyor? *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 9-44. <https://doi.org/10.34234/ded.623787>
- Kaya, F., & Kartın, E. (2021). DKAB ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Mavi Atlas*, 9(2), 47-60
- Kaymakcan, R., & Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlak bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 29-55.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki “erdemler” temasında yer alan metinlerde “Kök Değerler”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 1602-1627. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.727783>.
- Kızılar, H., & Canikli, İ. (2016). *Değerler eğitimi*. Karabük: Denem Yayınları.
- Meço, G., & Coştu, F. (2023). Fizik ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Asya Studies*, 7(24), 97-108. <https://doi.org/10.31455/asya.1251341>.
- Meydan, H. (2013). Din, ahlak ve değerler alanı seçmeli derslerinin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, 219-250.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 4 ve ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [MEB TTKB], (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

- Mücahit, M. (2020). Dördüncü sınıf din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının hedef yaş düzeyine uygunluğu üzerine bir değerlendirme. *Tasavvur / Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 6(1), 201-230.
- Özkaya, F., & Duru, A. (2020). Ortaokul matematik ders kitaplarında değerler eğitimi kapsamındaki değerlerin yer alma durumlarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 43-67.
- Pilatin, Ü. (2018). Din kültürü ve ahlak bilgisi 8. sınıf ders kitabında yer alan değerlerin göstergebilimsel analizi. *Batman Akademi Dergisi*, 2(2), 54-71.
- Şimşek, E. (20129). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitapları “ahlak” öğrenme alanlarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38, 189-214.
- Tahiroğlu, M. & Çetin, T. (2019). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ve diğer duyuşsal süreçlerde ölçme ve değerlendirme: Sorunlar ve çözüme yönelik etkinlik örnekleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17 (38), 295-331. <https://doi.org/10.34234/ded.577347>
- Teker, D., & Ellez, A. M. (2022). Ortaöğretim matematik ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13/(2), 1083-1098. <https://doi.org/10.51460/baedb.1184216>
- Tosun, C. (2012). *Din eğitimi bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Uçak, H. E., & Doğan, R. (2020). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin kavram öğretimi sürecinde tercih ettikleri yöntemler. *Dini Araştırmalar*, 23(59), 321-347. <https://doi.org/10.15745/da.791020>.
- Uçar, H. F., & Çetinkaya, S. (2021). İlkokul hayat bilgisi ders kitaplarında değerler eğitimi. *Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 275-291.
- Üreyen Çimen, Ö., & Özmantar, M. F. (2023). İlkokul matematik ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 4(2), 337-371. <https://doi.org/10.54637/ebad.1309397>
- Yazıcı, S. (2007). Değerler eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 66(11), 48-51.
- Yel, S., & Aladağ, S. (2009). *Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi*. Safran, M. (Ed.), Sosyal bilgiler öğretimi (s. 117-148) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, M. (Ed.) (2018). *İlkokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. sınıf ders kitabı*. Ankara: MEB yayınları
- Yılmaz, B., & Tortop, H. S. (2018). Değerler eğitimi ve üstün yetenekliler. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 5(2), 10-27.
- Yurtsever, T. (2018). *Değerler sosyolojisi açısından din kültürü ve ahlak bilgisi ders müfredatının analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Zengin, E., & Gezer Şen, B. (2021). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrencilerin sordukları sorular ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40) 56-70.

Araştırma Makalesi / Research Article

Investigation of Root Values in Primary School Fourth Grade Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) Textbooks

İlkokul Dördüncü Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) Ders Kitaplarında Yer Alan Kök Değerlerin İncelenmesi

Yunus Emre DENİZ & Ergün YURTBAKAN

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Religious education aims to meet the needs of individuals and help them realize themselves, while religious teaching enables individuals to meet their need to believe with the right information, feelings and skills (Tosun, 2012). Children turn to religious education teachers in schools to access accurate information and to nurture their religious feelings. Especially primary school children ask questions about heaven and hell, God and angels, which they are curious about religious issues, and teachers explain them with examples from daily life and concretization in order to facilitate their understanding (Zengin & Gezer Şen, 2021). In addition, teachers also provide value education to students in the RCMK course. The RCMK course makes values education important as it includes the word morality and its curriculum includes values (Arpacı, 2013). With this importance, while there is a unit on “basic values” in the curriculum of the 6th grade RCMK course in secondary school, the 4th grade RCMK course curriculum in primary school includes acquisitions related to values education in different units (MoNE, 2018). The RCMK course makes values education important as it includes the word morality and its curriculum includes values (Arpacı, 2013). With this importance, while there is a unit on “basic values” in the curriculum of the 6th grade RCMK course in secondary school, the 4th grade RCMK course curriculum in primary school includes acquisitions related to values education in different units (MoNE, 2018). However, it is wondered how adequate the GCE textbooks are in value education. In this context, it is seen that the reflection of the moral learning areas of the RCMK textbooks (Şimşek, 2012), the values in the 8th grade textbook (Pilatin, 2018), and the root values in the middle school fifth and seventh grade textbooks have been tried to be determined (Ağca & Meydan, 2002; Eker & Ünlü, 2020). In addition, it was tried to determine how much space is given to the value of respect in the Religious Religious Education curriculum (Arıcı & Maden, 2018).

Methods

This study aims to examine the RCMK textbooks taught in the 4th grade of primary school in terms of root values. Document analysis method was used in the study. In our study, the publications of the Ministry of National Education, the fourth grade RCMK textbook, which was accepted as a textbook with the decision of “the Ministry of National Education, Board of Education and Discipline dated 28.05.2018 and numbered 78”, and “Anka Kuşu publications, the fourth grade RCMK textbook”, which was accepted as a textbook for 5 (five) years starting from the 2019-2020 academic year with the decision of “the Ministry of National Education, Board of Education and Discipline dated 18.04.2019 and numbered 8”. Then, the RCMK textbooks taught in the 2023-2024 academic year were obtained and the visuals, texts and activities in the books were examined according to the root values and sub-values of the values

published by the Ministry of National Education (MoNE) in 2017. The researchers analysed the RCMK textbooks in terms of the root values of justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence and analysed them with descriptive analysis method. There was 95% agreement between the analyses of the researchers, and the situations that caused disagreement were discussed by the researchers and a common decision was made. As a result of the analyses, it was determined that all root values were included in the fourth grade RCMK textbooks of primary school in MoNE and Anka Kuşu publications, and although the number of root values included in the books of both publishing houses was not equal, it was determined that root values were sufficiently included in the books.

Results and Discussion

In the RCMK textbooks taught in the fourth grade of primary school, the root values of "benevolence", "love", "respect" and "responsibility" were found the most, while the root value of "patience" was found the least. When the root values were analysed in terms of sub-values, the sub-value of 'compassion, mercy and kindness' of the root value 'benevolence' was found the most. When the studies examining the textbooks in terms of root values are also evaluated; it can be said that the most and least root values in both the textbooks taught in RCMK courses and the textbooks taught in different courses (Mathematics, Turkish, Life Science, Social Studies, Physics) at different educational levels differ. In line with the results; it can be suggested to pay attention to the balanced distribution of root values while preparing the RCMK textbook taught in the primary school 4th grade students. Ağca and Meydan (2022) found that secondary school RCMK textbooks include the value of "responsibility" the least and "justice" the most. Arıcı and Maden (2018) concluded that although the value of "respect" is included in primary school Religious Culture and Ethics textbooks, there are deficiencies. Aktan (2012) examined the compatibility of the values in 100 basic works with the values in the Religious Culture and Ethics curriculum; He determined that the values of "respect, love, friendship, benevolence, courage, truthfulness, responsibility, compassion, goodwill, sacrifice and reliability" were found the most in the 100 basic works and the values of "protecting the trust, scientificity, respect for places of worship, respect for the Turkish flag and the National Anthem, sensitivity to historical heritage, awareness of democracy, frugality, good manners, sensitivity to the natural environment, giving importance to being healthy and respect for Turkish elders" were found the least. When the root values in other textbooks taught in schools are examined, it is seen that in primary school Mathematics textbooks, 5.8% of the values are included in the 3rd grade and 1.9% in the 4th grade, and although "frugality", "respect", "responsibility", "respect", "benevolence", "responsibility" are mostly included in the 3rd grade; "patriotism", "self-control", "frugality" are mostly included in the 4th grade, "respect", "benevolence", "responsibility" values are not included (Karaca & Uzunkol, 2019).